

Chapit 13

Manmanvant la tonbe: twazyèm etap tranche a

Nan chapit sa a:

Chache wè ki kalite siy kò manman an ap bay.....	223
Pèt de san apre akouchman an.....	224
Chache wè si l'ap senyen anpil anvan manmanvant la tombe.....	226
Chache wè si gen siy ki moutre manmanvant la dekole.....	226
Ede manman an pouse manmanvant la soti deyò.....	227
Kisa ki dwe fèt pou ti bebe a.....	240
Kenbe ti bebe cho e byen chèch	240
Tcheke sante ti bebe a.....	240
Respirasyon.....	240
Batman kè.....	243
Egzaminen manmanvant la ak kòd lonbrit la.....	233
Chache wè si manman an ap senyen apre manmanvant fin tonbe.....	236
Matris la mou.....	236
Vajen dechire.....	239
Lòt kalite move siy.....	239
Miskilati.....	244
Reflèks.....	244
Koulè.....	244
Ede ti bebe pran tete.....	245

.....

CHAPIT 13

Manmanvant la tonbe: Twazyèm pati tranche a

Aprè pitit la fin fèt, manmanvant la dwe tonbe. Sa se twazyèm etap la. Lepli souvan, twazyèm etap la pran mwens ke inèd tan.

Se yon okasyon fèt ak kè kontan pou fanmi an lè pitit la fin fèt. W dwe byen sèten ke tout bagay nòmral e an bòn sante. Epitou asire w ke manman an ak fanmi an jwenn tan pou yo pase ak nouvo ti bebe a.

Si w gen yon moun avè w, youn nan nou ka ede manman an pandan lòt la ap siveye ti bebe a. Si w pou kont ou, li nesèsè pou w konnen si se manman an w ap bay laswenyay anvan oswa si se ti bebe a.

- Si manman an an sante, e li pap senyen anpil, bay ti bebe a laswenyay anvan.
- Si manman an moutre move siy, ba li laswenyay anvan, epi bay ti bebe a laswenyay apre.
- Si ni manman an ni ti bebe a gen pwoblèm, ede manman an anvan, menm si se yon chwa ki petèt difisil.

Cache wè ki kalite siy kò manman an ap bay

Aprè akouchman an, w dwe cache wè si manman an pa gen siy enfeksyon, eklamsi, e si l pap senyen anpil (sa ka lakòz malèz ak lòt move siy). Kontwole tansyon manman an epi cache poul li chak 30 minit. Cheke tanperati kò l chak 4 èd tan. Cheke pi souvan si w ta wè gen move siy.

Pèt de san apre akouchman an

Pi gwo danje grav pou manman an apre twazyèm etap tranche a se lè l ap senyen anpil.

Nòmalmant, manmanvant la soti deyò touswit apre manman an fin akouche. Answit, matris la vin kontrakte (sere, ratresi) pou evite san sispann koule nan plas kote manmanvant la te kole a. Si manman an pap senyen oswa l pa gen okenn lòt pwoblèm sante, fanmsaj la ka ka tann pou l wè pandan fanmi an ap chache abitwe ak nouvo ti bebe a.

Men si manman an kòmanse ap pèdi san, fanmsaj la dwe aji touswit. Lè manman an ap bay anpil san, sa ka lakòz li malad, li ka santi l fatige anpil apre akouchman, osinon l ka menm mouri. Nan lemond antye, pèt de san (sitou lè fanm nan pèdi anpil anpil san) apre akouchman se youn nan kòz lanmò ki pi popilè kay fanm.

Pi fò pèt de san apre akouchman soti nan plas kote manmanvant la te kole a. Pandan gwosès la, venn manman an pwopaje san an nan kò matris la pou san sa ka ale nan manmanvant la. Toutotan manmanvant la kole ak kò matris la, manman an pap pèdi san. Lè manmanvant la fin tonbe, venn yo ka bay twòp san si matris la pa resere vit epi pou l gentan peze venn yo fèmen.

Si manmanvant la dekole, oswa menm yon pati landan l dekole, men l toujou anndan matris la, sa ap pèmèt matris la rete louvri. Menm yon ti moso nan manmanvant la oswa yon ti boul san (san kaye) ki ta rete anndan matris la ka lakòz li rete louvri nan fason sa a. Lè matris la louvri, venn manman an kontinye ap ponpe san deyò, e sa lakòz fanm nan pèdi san byen vit. Donk, pou evite pèt de san apre akouchman, w dwe sèten ke matris la vide epi chache wè si w ka peze pou fè l vin tou piti tankou yon ti boul byen di.

Mwayen pou w ede a depann de si manmanvant la deja tonbe. **Apre manmanvant la tonbe**, fwote matris la se youn nan bon fason pou matris la kontrakte epi pou evite pèt de san. Pou anpil fanm, li nesèsè pou fwote matris yo pou yo ka vin resere.

Fwote matris la

Òdinèman, matris la ratresi epi pèt de san an rete lè w fè yon bon fwotman byen fèm. Mete men w anlè matris la epi peze tankou w tap vire men w an won. Matris la sipoze vin fèm e plas li sipoze nan mitan lonbrit la, li pa dwe ni bò kote dwat oswa bò kote goch. Verifye matris la chak youn a de minit pandan yon ti tan. Si l vin mou ankò, fwote l pou jiskaske li ratresi ankò ankò.

Medikaman ki pou ede matris la vin kontrakte (ratresi)

Medikaman ka ede matris la vin kontrakte tou, epi l ka netwaye (lavman) tout sa k te rete anndan. Gen kèk medikaman ke w ka bay fanm nan swa anvan oswa apre manmanvant la tonbe, tankou oksitosen (oxytocin) ak mizopwostòl (misoprostol). Men, ègometrin (ergometrine) se yon lòt medikaman ki lakòz yon gwo kontraksyon. Se lè manmanvant la fin tonbe epi lè matris la vid ke w dwe bay medikaman sa, si se pa sa, li ka lakòz kòl matris la fèmen ak tout manmanvant la anndan matris la. Wè paj 231 pou plis enfòmasyon sou medikaman ke w ka bay pou rete san an.

Aji ak dilijans nan twazyèm etap la

Nan tout liv sa a nou konseye pou w bay fanm yo laswenyay nan menm jan lasyans medikal moutre pou sove lavi preske tout moun epi lakòz mwens domaj fèt.

Men, laswenyay medikal pa yon bagay ki fasil. Travayè medikal ki gen eksperyans ak bon jan ladrès ka gen diskisyon sou fason pou yo ede moun viv an bòn sante. Epi nan anpil kote nan lemond zouti enpòtan ki pou ede sove lavi, osinon sant de sante international pa disponib. Men yon egzanzp:

Gwoup ki okipe yo sou zafè la sante nan lemond antye rekòmande ke fanmsaj ak doktè “aji ak dilijans” nan twazyèm etap tranche a. Ki sa yo vle di lè yo pale de aji ak dilijans nan twazyèm etap la:

1. Bay tout fanm oksitosen (oxytocin) oswa lòt medikaman (wè paj 228) touswit apre akouchman,
2. Dirije manmanvant tout fanm deyò touswit apre akouchman, epi
3. Fwote matris la apre manmanvant la tonbe.

Etid medikal sou fanm ki akouche nan lopital moutre ke lè w aji ak dilijans li diminye kantite fanm ki senyen anpil apre akouchman. Si responsab la sante nan kominote w la rekòmande ke w byen dirije akouchman nan fason sa a, nou pwopoze ke w fè l.

Men nan liv sa a, nou senpman bay deskripsyon sou fason pou dirije twazyèm etap la apre yon pwoblèm prezante. Nou fè sa pou kèk rezon sa yo ke nou site la a:

- Pi fò fanmsaj pa gen oksitosen (oxytocin), osinon si yo ta genyen l, li pa anpil. Epi tou, anpil fanmsaj pa gen ase materyèl ki esterilize pou yo bay piki oksitosen an. Fanmsaj sa yo dwe konsève ti kras oksitosen (oxytocin) yo genyen an pou lè yon moun deja gen pèt de san.
- Pi fò fanm pa gen pèt de san san apre akouchman. Se pa tout fanm ki bezwen oksitosen (oxytocin), epi anpil fanm pa bezwen pran yon medikaman ke yo pa bezwen.
- Se yon danje grav lè w sèvi ak men w pou rale manmanvant la soti deyò. Sa ka lakòz kòd lonbrit kase oswa w ka menm rive rale matris fanm nan met deyò kò l. Si w ap travay nan yon lopital kote yon operasyon ka petèt gen tan fèt nan lijan, sa ka evite pèt de san lè w rale manmanvant la soti deyò. Men si w lwen yon sant dijans, sa ka lakòz anpil pwoblèm ke w pa gen mwayen pou rezoud lè w sèvi ak men w pou dirije manmanvant la soti deyò.

- Pi fò akouchman byen pase. Poukisa nou dwe mele nan sa lè l pa nesèsè?

- Anpil fanm mouri apre akouchman. Mwayen sa a ap sove anpil moun!

Chache wè si l'ap senyen anpil anvan manmanvant la tonbe

Lè manmanvant la dekole ak matris la, toujou gen yon ti san ki jayi. Li nòmal. Menm si kantite san sa a ta mezire yon tas oswa plis, se pa yon pwoblèm, depi l rete vit. Men lè manmanvant la anndan toujou, pèt de san ki vini san rete pa nòmal. Pi gwo kòz lanmò nan akouchman se lè manman an senyen twòp.

Gen twa fason yon fanm ka pèdi twòp san (emoraji) apre akouchman:

- **Gwo pèt de san.** Manman an petèt ka pèdi anpil san yon sèl kou, oswa san an ka jayi anpil pandan plizyè minit. Souvan, l pa pran anpil tan pou manman an vin fèb epi l santi l ap dekonpoze. **Se yon ka dijans ki grav anpil.**
- **San ap degoute tou piti.** Li difisil pou wè kalite pèt de san sa a. Men, kèlkeswa pèt de san ki vini san rete, menm si se degoute lap degoute, sa vle di ke manman an an danje.
- **Senyen anndan (kache).** Li difisil pou wè kalite pèt de san sa a akòz de mas san ki fòme nan matris la oswa nan vaje an. Kalite pèt de san sa a grav anpil anpil, epi l fasil pou w pa wè l. Lè fanm nan ap senyen anndan, w ka pa wè san an, men fanm nan ka santi l fèb oswa l santi l pra l dekonpoze . Poul li ka bat swa pi vit oswa pi dousman, epi si pèt de san long, tansyon l ap desann. Piske matris la vin plen ak san li ka moute rive nan vant li.

Pi fò pèt de san apre akouchman soti nan plas kote manmanvant la te kole ak matris la. San sa a klere oswa li nwa, e lepli souvan li près. Lepli souvan, si fanm nan gen pèt de san anvan manmanvant la tonbe, sa vle di ke yon pati nan manmanvant la dekole ak matris la, epi yon pati rete kole. Manmanvant la kenbe matris la louvri, donk matris la vin pa ka ratresi epi pou l rete san an.

Kèk fwa, yon vaje tòdye, yon kòl matris tòdje, oswa yon matris tòdye konn lakòz pèt de san. Òdinèman kalite pèt de san sa degoute byen dousman e l vini san rete, Lepli souvan, san sa a tou fen epi l gen yon koulè wouj klere.

Li pa nòmal pou manman an ap pèdi anpil san, pou l santi l ap dekonpoze osinon pou l gen tèt vire apre akouchman an. W dwe fè sa k nesèsè pou ede l sispann senyen. Lepli souvan, pèt de san an rete lè manmanvant la soti deyò. Si w pa ka jwenn rezon ki lakòz pèt de san, chache jwenn asistans medikal.

Chache wè si gen siy ki moutre manmanvant la dekole

Lepli souvan manmanvant la dekole ak matris la touswit (kèk minit) apre akouchman, men gen de lè li ka pran yon bon ti tan anvan l soti deyò. Men siy ki moutre manmanvant la dekole ak matris la:

- **Yon ti ponyen san jayi soti nan vaje an.** Yon ponyen san se yon kantite san ki soti yon sèl kou. San pa ni degoute ni jayi.

- **Kòd lonbrit la parèt pi long.** Lè manmanvant la soti nan kò matris la, li desann vin nan pasaj vaje an. Lè sa rive, li fè kòd lonbrit la parèt pi long paske pi fò deja soti deyò nan kò manman.
- **Matris la moute.** Anvan manmanvant la dekole, tèt matris la desann yon ti kras anba lonbrit manman an. Apre manmanvant la dekole, lepli souvan tèt matris la moute yon ti kras anlè lonbrit la.

Si 30 minit gen tan pase apre akouchman an epi pa gen siy ki moutre manmanvant la dekole, asire w ke pitit la kòmanse pran tete. Lè manman an bay pitit la tete, sa lakòz li gen kontraksyon; epi sa ede matris la pouse manmanvant la deyò. Si manmanvant la pa soti apre pitit la fin tete, mande manman an pou l al pipi. Lè blad pipi a plen, sa fè manmanvant la pran tan pou l tonbe. Si manmanvant la pa soti toujou, gade pi ba a pou jwenn metòd sou fason pou ede manman an pouse manmanvant la deyò.

Manmanvant la siman dekole lè gen yon ti san ki jayi epi kòd lonbrit la pi long

Ede manman an pouse manmanvant la soti deyò

Si manmanvant la pa tonbe pou kont li apre inèd tan, oswa si manman an ap pèdi anpil san, ede l pouse manmanvant la deyò.

1. Asire w ke manman an deja bay pitit la tete. Si l pap pèdi twòp san, li dwe al eseye fè pipi.
2. Mete gan ki pwòp nan men w.
3. Fè manman an chita oswa fè l akoupi sou yon vaz. Mande manman an pou l pouse lè l gen yon kontraksyon. Li ka eseye pouse lè yon kontraksyon ap fini epi yon lòt pral kòmanse. Lepli souvan, manmanvant glise tonbe byen fasil.
4. Sak ki te kenbe lezo a ak pitit la dwe soti ansanm ak manmanvant la. Si kèk nan sak yo ta toujou rete anndan manman an apre manmanvant la fin tonbe, kenbe manmanvant la nan de men w. Vire l tou dousman e byen kal jiskaske sak yo kòde. Lè yo kòde, gen mwens chans pou yo dechire anndan. Answit, byen **dousman** e byen **kal** rale sak yo met deyò.
5. Manyen matris manman an. Gwosè matris dwe mezi yon chadèk oswa yon kokoye, osinon pi piti, epi li dwe byen di. Si l pa piti e li pa di, wè paj 236.

Bay manman an oksitosin (oxytocin)

Si manmanvant la pa ka tonbe pou kont li epi manman an gen difikilte pou l pouse l met deyò, osinon kèlkeswa lè manman an ap pèdi anpil san, ba li oksitosen pou matris la ka kontrakte, e sa ap pèmèt manmanvant la tonbe. Anvan w ba li oksitosen, manyen vant manman an byen dousman pou asire w ke pa gen yon lòt pitit nan matris la.

Pou ede manmanvant la soti deyò

- Mete 10CC oksitosin (oxytocin).....ba l piki a sou kote mis janm li

W ka ba li 10CC oksitosin (oxytocin) ankò apre 10 minit.

(wè paj 345 sou fason pou w bay yon piki san danje)

Osinon

- Ba li 600 mcg (mikwogram) mizoprostol (misoprostol).....nan bouch, yon sè
l fwa

Kòd lonbrit la ka ede w dirije manmanvant la met deyò

Si manman an ap pèdi anpil anpil san, epi li gen difikilte poul pouse manmanvant la met deyò, fanmsaj la ka sèvi ak kòd lonbrit la, pou l dirije manmanvant la met deyò byen **dousman**.

Si manman an pa p pèdi san, epi pa gen okenn danje, pa rale sou kòd lonbrit la. Se sèlman nan yon ka dijans ke w dwe sèvi ak kòd lonbrit la pou deplase manmanvant la.

ATANSYON! Rale sou kòd lonbrit la danjere anpil! Si manmanvant la ret kole ak matris la, kòd lonbrit la ka kase oswa w ka rale matris fanm nan deyò kò l. Si matris la sot deyò, petèt manman an ka mouri. Sèvi ak kòd lonbrit la sèlman pou dirije manmanvant la deyò si w konnen manmanvant la dekole.

1. Poze yon men w anlè sou zo basen manman an, epi peze sou matris la byen dousman pou verifye si manmanvant la dekole.

Chache pati anba matris la. Pouse matris la moute epi siveye kòd lonbrit la

2. Pwoteje matris la. Mete yon men sou vant manman an, anlè zo basen an. Peze tou piti sou li pou matris la ka rete an plas.

3. Tann yon kontraksyon vini. Lè yon kontraksyon vini, rale kòd lonbrit la desann epi deyò byen dousman. Rale fèm men byen dousman. Kòd la ka chire si w rale twò fò oswa twò vit.

Mande manman an pou l pouse pandan menm tan w ap dirije manmanvant la met deyò.

4. Si w sispèk matris la desann pandan w ap rale kòd lonbrit la, **SISPANN RALE**. Si w santi kòd lonbrit la ap chire, **SISPANN RALE**. Si lè w ap rale kòd lonbrit la li fè manman an mal, osinon si manmanvant la pa soti, **SISPANN RALE**. Manmanvant la petèt pa dekole. Tann jiskaske yon lòt kontraksyon kòmanse, epi eseye ankò.

5. Rale kòd lonbrit la byen dousman jiskaske manmanvant la sot deyò.

6. Fwote matris la (wè paj 224).

Si manmanvant la poko ka tonbe, epi manman an kontinye ap pèdi san, si l santi lap dekonpoze, li fèb, oswa li sanble gen lòt kalite move siy (malèz) (wè paj 239), se yon danje grav pou li. Chache jwenn asistans medikal touswit.

Pandan w sou wout pou ale nan sant de sante a, bay manman an laswenyay pou lòt kalite move siy (malèz) (wè paj 239).

Si kòd lonbrit la retounen moute nan vajen an, petèt manmanvant la kole ak matris la.

Si kòd lonbrit la rete nan menm plas la, manmanvant la siman pa kole ak matris la. Lè sa a, pa gen okenn pwoblèm pou dirije manmanvant la met deyò.

Sèvi ak men w pou retire manmanvant la

Si w panse fanm nan ap pèdi san jiskaske l mouri anvan w rive nan sant de sante a, li petèt nesèsè pou foure men w anndan matris la pou w ka demare manmanvant la, epi mete l deyò.

ATANSYON! Li danjere anpil lè w retire manmanvant la ak men w. Li ka lakòz enfeksyon ki grav anpil, kòl matris la, manmanvant la, oswa matris la ka chire e lakòz fanm nan pèdi san pi rèd. Doulè a di anpil pou manman lè w retire manmanvant la ak men, epi sa ka fasilman lakòz anpil lòt kalite move siy (malèz) (wè paj 239). Pa retire manmanvant la ak men, sèlman si se ta sèl mwayen w genyen pou sove lavi manman an.

1. Pran savon ak dlo bouyi byen vit pou lave men w ak ponyèt jis w rive anwo nan koud men w ak. Si w gen betadin oswa alkòl, vide anpe sou men w ak ponyèt ou. Si w gen gan long ki esterilize, mete yo. Answit, pa manyen okenn lòt bay, sèlman kòd lonbrit la ak anndan manman an.
2. Kenbe kòd lonbrit la byen fèm ak yon men. Ak lòt men an, kenbe kòd lonbrit la epi mache men w moute anndan vajen manman an – lap nesèsè pou w foure tout men w anndan. Petèt manmanvant la dekole, men l senpman rete anndan vajen an oswa anba matris la. Si se sa, retire manmanvant la, fwote matris la jiskaske l vin di, epi bay yon piki 10 CC Oksitosen (oxytocin).
3. Si yon pati nan manmanvant la toujou rete kole ak kò matris la, w ka oblije foure men w anndan epi sèvi ak dwèt w pou dekole manmanvant la soti nan kò matris la

Mete lòt men an sou vant manman an pou w ka soutni matris la. Ak men ki anndan, kenbe tout dwèt ou ansanm preske tankou yon koub. Byen dousman mache men w moute ak kòd lonbrit la pou rive nan matris la.

Chache jwenn kò matris la, epi pran anpil prekosyon pou touche pwent manmanvant la ak dwèt w manman an petèt ka santi anpil anpil doulè. Li ta bon pou l gen yon moun ki e pou soutni l, pou mande l pou l respire byen fon.

Sèvi ak sou kote ti dwèt w pou leve pwent manmanvant la soti nan kò matris la. Epi ak anpil prekosyon glise dwèt ou nan mitan manmanvant la ak matris la pou ka grate rès manmanvant la. (Se tankou lè w ap kale po yon zoranj oswa nenpòt lòt fwi ki gen po près.)

Mete manmanvant la deyò epi kenbe l nan pla men w. Pran prekosyon pou w pa kite okenn ti moso oswa mas san anndan.

4. Ba li medikaman pou rete pèt de san an.

Pou rete san kap soti nan matris la

- Ba li yon piki 10 CC oksitosin.....sou kote mis janm nan

oswa

- Ba li 0.5 mg (miligram) ègometrin (ergometrine).....sou kote mis janm nan

oswa

- Ba li 0.2 mg grenn (miligram) ègometrin (ergometrine).....nan bouch, chak 6 a 12 zè de tan Piki a mache pi vit ke grenn nan. Pa bay fanm nan ègometrin si tansyon l wo

oswa

- Mete 1000 mcg (mikwogram) mizoprostol (misoprostol).....nan dèyè

Mete gan nan men w lè w ap antre medikaman nan dèyè fanm nan, answit jete gan yo epi lave men w.

5. **Fwote** matris la byen fèm oswa peze sou li ak de (2) men w (wè paj 237) pou rete san an.

6. Pi vit ke w kapab, ale nan yon lopital. Si manman an moutre lòt kalite move siy, mete tèt li anba, epi jenou l ak janm li anlè (wè paj 239). Si manman an pèdi anpil san, ba li sewòm si w kapab (wè paj 350). Si w pa ka ba li sewòm, ba li sewòm oral (wè paj 160) oswa ba li likid nan dèyè l (wè paj 342). Gen anpil chans tou pou l trape yon enfeksyon.

Si l'ap pran plis ke inèd tan anvan pou w jwenn asistans medikal, pou evite enfeksyon

- Ba li yon gram (1 g) amoksisilin (amoxicillin).....nan bouch, 4 fwa pa jou pandan 2 jou

Epi

- Ba li yon gram (1 g) metwonidazòl.....nan bouch, 2 fwa pa jou pandan 2 jou

Li nesèsè pou w bay manman an anpil antibyotik si l kòmanse moutre siy enfeksyon (wè paj 271).

Lè matris la soti ansanm ak manmanvant la

Sa rive yon lè konsa, matris la soti ansanm ak manmanvant la nan kò manman an. Sa rive si yon moun rale kòd lonbrit la anvan manmanvant la dekole ak kò matris la, oswa si yon moun peze sou matris la pou l retire manmanvant la. Sa konn men rive tou natirèlman – menm lè pèsonn pa fè anyen ki mal.

Ki sa ki dwe fèt

1. Byen lave men w, ponyèt w rive nan koud ponyèt w (wè paj 53), epi mete gan ki esterilize.
2. Si w genyen solisyon antiseptik (pa egzanp, yòd pwovidòn) vide anpe byen vit sou matris manman an.
3. Pran matris la byen fèm, men byen dousman pase nan vaje an ak kòl matris la pou mete l nan pozisyon nòmal li. Si w pa ka remete l nan plas li, petèt w ka woule l moute ak dwèt ou.
Pouse pati matris ki pi pre ak kòl matris la anvan, epi mache men w ale anlè matris la, pouse pati sa a anndan an dènye. Pa mete twòp fòs.
Si w pa ka pouse matris la tounen nan plas li dwe ye a, mete l nan vaje an epi mennen fanm nan nan yon sant de sante. Ba li laswenyay pou lòt kalite move siy (malèz) (wè paj 239).
4. Apre matris la fin tounen nan plas li, mase l pou l ka vin di. Petèt li nesesè pou sèvi ak de men w pou peze sou matris la pou san an ka rete (wè paj 237). Ba li oksitosen (oxytocin), ègometrin (ergometrine) oswa mizopwostòl (misoprostol) pou rete san an (wè paj 231).

5. Manman an dwe kouche sou do, epi mete yon zòrye, lèn, oswa yon kousen anba tay li. pou evite enfeksyon, ba li antibyotik (wè paj 231).

Apre w fin remete matris la nan kò fanm nan, chache jwenn asistans medikal.

Egzaminen manmanvant la ak kòd lonbrit la

Swa manmanvant la ta soti deyò pou kont li, oswa w te dirije l met deyò, w dwe verifye pou w wè si tout la.

Lepli souvan, tout manmanvant la an antye soti deyò, men kèk fwa yon ti moso konn rete anndan matris la. Sa ka vin lakòz yon enfeksyon oswa pèt de san. Pou wè si tout bagay sot deyò, verifye sak lezo a, epi verifye anwo ak anba manmanvant la tou. Cheke kòd lonbrit la tou pou wè si l nòmàl.

Mete gan lè w ap verifye sak yo (manbrann) ak manmanvant la. Fè sa pou pwòp proteksyon w kont jèm ki nan san manman an.

Anwo manmanvant la

Anlè manmanvant la (pati ki te an fas pitit la) mou epi l klere. Kòd lonbrit la kole nan bò sa a, epi l konekte nan yon kantite venn san ki sanble ak rasin pye bwa.

Gen de lè, men sa pa rive souvan, manmanvant la gen yon moso diplis ki kole avè l. Gade wè si gen venn san sou pwent manmanvant la ki pa ale okenn kote. Petèt sa vle di ke genyen yon moso diplis ki rete anndan manman an.

Manbran (manbra'n)

W ka wè manbran yo pi byen lè w gade sou tèt manmanvant la
Y'ap gen tan louvri apre yo fin kase, men tcheke pou wè si yo tout la.

Anba manmanvant la

Anba manmanvant la (kote ki te kole ak kò matris la) gen
anpil ti boul. Gen de lè anba manmanvant la ap genyen
kèk tach ki di oswa kèk mak ki tou nwa. Se pa yon danje.
Pou w ka tcheke sa, fèmen men w epi kenbe manmanvant la
nan men w pou tout ti boul yo ka kole ansanm. Gade wè si genyen
yon two oswa yon kote ki graje kote ki gen yon ti moso ki manke.
Ti moso sa a ka anndan manman an toujou.
Apre chak akouchman, se pou w pran tan w pou w gade
manmanvant la byen menm jan w pran tan pou w byen gade
ti bebe a. Sa ap pèmèt w aprann kisa ki nòmal, epi w'ap
ka rekonèt touswit lè gen yon bagay ki pa nòmal.

Kòd lonbrit

Si w gade pwent kòd lonbrit la byen, w'ap wè twa (3) twou – youn(1)
gwo twou ak de(2) ti twou. Sa yo se gwo venn ak ti venn ki pote
san pitit la ale vini nan manmanvant la.
Gen kòd lonbrit ki gen de(2) venn sèlman; kèk nan timoun ki fèt
ak lonbrit ki gen de(2) venn sèlman ap gen pwoblèm pi ta. Doktè
ta dwe egzaminen ti moun sa yo.

Yon moso nan manmanvant la rete andedan matris la

Si yon moso nan manmanvant la oswa moso nan manbran nan manke,
li ka rete andedan matris la. Pou w ka ede manman an pouse moso a deyò,
se pou w mete pitit la ap tete manman an, osinon w mèt ba l masaj sou
pwent tete l si w'ap fè lèt la soti ak men w (wè paj 285). Si manman an
ap bay san, ba li oksitoksin oswa misopwostòl (wè paj 228).
Si moso a pa ka soti, chache asistans medikal.

Si fanm nan tèlman ap pèdi san ke w remake li ka mouri anvan li jwenn medikal asistans, eseye retire moso yo nan matris la pou kont w.

1. Foubi men w byen epi mete gan esterilize.
2. Double dwèt w yon moso twal gaz. Matris la glise anpil, twal gaz la ap ede w chache ti moso manmanvant la. (Osinon mare yon fil yon moso materyèl ki byen di tankou twal gaz; esterilize l, epi kite l nan bwat zouti w. Fil la ap rete deyò manman an pou w ka rale twal gaz la soti byen fasil.) W dwe sèten ke w sèvi ak yon materyèl ki pap defèt epi ki pap kite kras andedan matris manman an.
3. Antre dwèt ki double ak twal gaz la andedan matris manman an epi eseye retire tout moso manmanvant oswa moso manbran ki te rete andedan. Sa pral fè manman an mal anpil. Fè sèten ke w eksplike kisa w'ap fè a epi pou kisa w'ap fè sa - di ke nenpòt moso tisi ki rete andedan matris la pral rann li enposib pou matris la ratresi epi pou l sispann senyen.
4. Apre w fin retire moso yo, ba l antibyotik pou anpeche l fè enfeksyon – wè paj 231.

Menm si w rive retire ti moso manmanvant la nan matris la, manman an toujou bezwen asistans medikal. Li ka bezwen pran san, epi li toujou gen chans pou li fè enfeksyon. Mennen l nan yon sant sante le pli vit posib.

Kisa ki pou fèt ak manmanvant la

Chak kalite moun fè yon bagay diferan ak manmanvant la. Gen moun ki boule l. Gen moun ki seche pou yo ka sèvi avè l kòm remèd. Gen lòt moun ki jis voye l jete. Pou anpil lòt moun, achte manmanvant la se yon bagay sakre. Nan anpil kominote, tout moun dwe vizite plas kote lonbrit yo antere anvan yo mouri.

Achete manmanvant la se yon bon jan tou pou pwoteje kominote a kont move jèmKi gen ladan l. Si w'ap antere manmanvant la, w dwe mete l nan yon two ki fouye byen fon pou bèt ka pa detere l. Si w pa vle antere manmanvant la, li bon pou boule l. Wè paj 67 pou w jwenn plis enfòmasyon sou fason pou w pwoteje kominote a kont move jèm ke nou jwenn nan san.

Gade wè si gen pèt de san apre manmanvant la fin tombe

Matris la rete tou mou

Rezon tout moun konnen ki fè yon manman ap bay anpil san apre akouchman an se paske matris la pa ratresi. Men pito, matris la vin pi laj epi li vin tou mou apre manmanvant la fin soti.

Matris la ka rete tou mou paske:

- . vesi manman an pli ak pipi.
- . genyen yo moso manmanvant la oswa yon moso manbran ki rete andedan matris la.
- . matris la bezwen plis oksitoksin pou l ka ratresi.
- . matris la bezwen bagay ki pou fè l ratresi.
- . matris la fè enfeksyon.

Kisa ki dwe fèt

Si matris la mou, gen kèk fason byen senp pou fè l vin di:

Tcheke manmanvant la ankò pou wè si gen yon moso ki manke.

Si gen yon moso nan manmanvant la ki rete nan matris la, sa ka anpeche l ratresi konplètman.

Ede manman an bay ti bebe a tete

Lè ti bebe a ap tete, kè manman an kreye pwòp oksitoksin li. Oksitoksin fè matris la ratresi menm jan te fè lè tranche a. Sa ap ede ralanti san k'ap koule a.

Ede manman an fè pipi

Lè manman an fè pipi, sa ka pèmèt matris li ratresi pi fasil. Si li paka pipi apre 4 èd tan fin pase, w ka bezwen mete yon tib katetè andedan vesi l pou l ka pipi. Wè paj 352 pou w li kouman pou w ede manman an fè pipi epi kouman pou w sèvi avèk tib katetè.

Fwote vant la

Li paj 224 pou w wè kouman pou fwote vant la. Moutre manman an ak fanmi l kouman pou yo tcheke matris la epi kouman pou yo fè l ratresi.

Lè manman an bay pitit la tete, matris la ratresi epi san an rete.

Bay medikaman

Si san an pa rete lè w fwote matris la, bay manman an oksitoksin, ègometrin, oswa misopwostòl. Wè paj 231.

Peze vant la ak de men

Si l kontinye ap senyen anpil menm lè w fwote matris la, eseye peze vant manman an ak de men.

Fwote matris la jiskaske li vin di.
Fè yon demi boul ak yon men epi mete l sou tèt matris la.
Mete lòt men an anwo zo basen an epi pouse matris la ale jwenn men ki fè demi boul la. Sa ta dwe pèmèt w prije matris la nan mitan de men w yo.

Kou san an ralanti epi matris la vin fèm, sispann peze vant la pezape.

Fè matris la fè yon boul, double l sou devan, epi prije l byen fò.

Si w konnen remèd fèy ki ka fè san rete san danje, w mèt ba l anpe kounye a. Pa mete okenn remèd fèy nan vajan an.

Chapit 13: Manmanvant la tombe - twazyèm etap tranche a

Peze andedan vajan an

Si pa gen anyen ki ka sispann senyen an, eseye peze andedan vajan an.

1. Netwaye men w epi mete gan esterilize.
2. Eksplike manman an ki sa w pral fè.
3. Fè men w vin pi pitit posib epi mete l nan vajan an. Antre men w pou ale sou dèyè vajan an, anwo bouch matris la, epi fèmen men w. Pa mete men w nan matris la. Deplase men an tou dousman - sa ap fè manman an mal.
4. Avèk lòt men w, kenbe matris la sou deyò. Rale matris la desann ale jwenn men ki fèmen an, epi prije matris la pandan w'ap rale l desann. Matris la ta dwe kòmanse vin di.
5. Lè w santi matris la vin di, lage tèt matris la tou dousman epi retire lòt men an andedan vajan an. Retire ak men w tout san kaye ki nan vajan an.
6. Kòmanse ba li sewòm si w kapab (wè paj 350).

Swiv fanm nan byen jiskaske san an rete

Kontinye peze matris la jiskaske w santi l vin di epi san an rete. Si manman an sanble li gen nenpòt lòt malèz (fyè, tansyon, elatrye.), fè tretman pou pwoblèm sa yo epi mennen l nan yon sant sante san pèdi tan.

Vajen chire

Si manman an kontinye ap senyen anpil menm lè matris di, petèt vajen li chire. Mete gan nan men paske w ka bezwen manyen andedan pou w wè ki kote ki blese a. Wè paj 248 ak 356 pou w ka jwenn enfòmasyon sou jan de blese sa yo e kouman pou w koud yo.

Si w pa ka koud yon blesi ki ap senyen anpil, eseye ralanti san an epi chache asistans medikal san pèdi tan. Woule 10 a 15 moso twal gaz esterilize, oswa yon lòt kalite ti moso twal esterilize, fè l vin tankou yon tanpon epi peze l byen fò sou kote kap bay san an. Kenbe l la jiskaske w rive nan yon sant sante.

Lòt kalite move siy

Lè yon moun ap pèdi anpil, li ka devlope lòt kalite malèz/pwoblèm. Si manman an ap bay anpil san anvan oswa apre manmanvant la fin soti, gade si l'ap bay siy sa yo:

- . tèt vire, feblès, anvi dekompoze, oswa konfizyon
- . kòl ap koule swe frèt
- . poul li ap bat vit, plis ke 100 fwa pa minit, tou ba.
- . tansyon l bese
- . l'ap respire vit
- . pafwa li pèdi konesans

Yon fanm ki gen malèz sa yo bezwen asistans san pèdi tan. W dwe pran swen l pou w ka sove lavi l.

Pou w ka ede fanm ki gen malèz/pwoblèm sa yo, chache asistans medikal. Pandan w sou wout:

- . fè manman an kouche avèk pye l ki wo ke tèt li, ak tèt li vire sou kote.
- . kenbe kò l cho e byen kal .
- . ba li likid. Si je l klè, li ka bwè dlo oswa sewòm oral (paj 160). Si l pèdi konesans, ba li likid nan twou dèyè (paj 342) oswa ba li sewòm nan venn (paj 350).
- . Si li pèdi konesans, pa mete anyen nan bouch li - ni medikaman, ni dlo, ni manje.

Petèt w ka jwenn youn nan kalite rad espesyal yo fè pou jan de pwoblèm maladi sa yo; rad so yo fè fòs sou janm fanm nan ak sou anba rèz kò li pou anpeche maladi sa yo lè gen yon ka dijans.

Nòt: Fanm ki pa gen bon sante anvan akouchman gen plis chans pou yo gen gwo pwoblèm ak pèt de san apre akouchman. Ede fanm jwenn bon jan manje epi evite maladi nan gwosès se youn nan pi bon mwayen pou w ede yo evite pwoblèm nan akouchman.

Kisa ki dwe fèt pou ti bebe a

Lè pitit la fèt, menm anvan w koupe lonbrit la, depoze l sou vant manman l. Kò manman an ap kenbe ti bebe a cho, epi sant lèt manman an ap ankouraje l pran tete. Se pou w fè dousman ak ti bebe a.

Nòt: Gen anpil lopital kote doktè ak enfimyè pran pitit la pou yo ale tcheke sante l. Sa fasil pou doktè ak enfimyè yo, men li pa bon pou pitit la. Pèsonn pa dwe pran pitit la nan men manman an eksepte si genyen yon ijans.

Kenbe ti bebe a cho e pwòp

Pandan w mete pitit la sou vant manman l, seche tout kò l avèk yon twal oswa yon sèvyèt ki byen pwòp. Ti bebe santi fredri fasil epi sa ka fè l fèb oswa malad. Kouvri pitit la avèk yon twal sèch ki pwòp. Fè sèten ke w kouvri tèt li epi pa kite l rete nan kourandè.

Si tanperati a cho, pa double pitit la nan lèn oswa rad ki cho. Twòp chalè ka fè pitit la dezidrate. Yon ti bebe bezwen yon (1) sèl kouch rad anplis ke sa granmoun mete.

Tcheke kouman sante ti bebe a ye

Gen ti bebe ki fèt tou vijilan ak anpil enèji. Gen lòt ti bebe ki kòmanse tou dousman, men apre kèk minit fin pase, yo respire epi yo fè pi bon mouvman, yo pran plis fòs, epi kò yo vin pa twò ble ankò.

Pou w ka wè kouman sante ti bebe a ye, gade :

- . lè l'ap respire
- . lè kò l ap bat
- . miskilati l
- . refleks li yo
- . koulè kò l

W ka tcheke tout bagay sa yo pandan tibebe a ap pran tete.

Respire / pran souf

Tibebe a ta dwe kòmanse respire nòmalman youn (1) oswa de (2) minit apre akouchman an. Nòmalman si yon ti bebe kriye lè li fèt, sa vle di li respire byen. Men gen ti bebe ki respire byen san yo pa janm kriye.

Yon tibebe ki gen pwoblèm pou respire bezwen èd.

Cache wè si li gen pwoblèm sa yo lè l'ap respire

- . Twou nen tibebe a louvri byen laj lè l'ap eseye respire.
- . Vyann kò ki nan mitan zo kòt tibebe a rantre lè l'ap eseye respire.
- . Tibebe a ap respire byen vit - plis ke 60 fwa pa minit.
- . Tibebe a ap respire byen dousman - mwens ke 30 fwa pa minit.
- . Tibebe a ap plenn/grunts oswa l'ap fè bri lè l'ap respire.

Si tibebe a gen pwoblèm pou l respire, kite l sou vant manman l epi fwote do l monte desann byen fèm ak men w. Piga w janm frape oswa penchen oswa mete yon tibebe tèt anba pou w ka fè l respire. Si w gen oksijèn, bay tibebe a li si li gen pwoblèm pou l respire. Swiv tibebe a byen - si pwoblèm yo pa amelyore, li ka bezwen èd medikal.

Pou w ka bay oksijèn a yon tibebe ki pa ka respire byen

- . bay 5 lit oksijèn ..... chak minit, ou 5 a 10 minit.

Si w genyen yon mas ki pou rale oksijèn pou tibebe, mete l nan figi l. Si w pa gen mas pou tibebe, fè yon demi boul ak men w byen lach sou figi tibebe a epi kenbe tib oksijèn nan tou pre nen l (1 oswa 2 santimèt devan figi l).

Lè tibebe a kòmanse respire byen byen, fèmen tib oksijèn nan tou dousman - pran plizyè minit pou w fèmen l.

Si w'ap ponpe flèm soti nan bouch ak nan nen yon tibebe ki gen pwoblèm pou l respire, sa ka pa ede l epi sa ka fè l gen plis pwoblèm pou l respire toujou.

Tibebe a pa respire ditou

Si yon tibebe pa respire ditou apre yon (1) minit lè l fin fèt, oswa si l'ap fòse respire, konnen li bezwen èd san pèdi tan. Si li pa respire kou l fin fèt, sèvo l ka domaje oswa li ka mouri. Pifò tibebe ki pa respire gen chans pou yo ka sove. Si w swiv etap w pral li la yo, tibebe a gen chans pou li sove.

Respirasyon atifisyèl

1. Kouche tibebe a sou do. W dwe kouche sou yon bagay ki byen fèm - tankou yon kabann ki fèm, yon tab, yon planch, oswa atè. Genbe kò tibebe a cho. Mete yon twal cho anba l, ak yon twal anwo l, epi kite pwatrin li dekouvri.
2. Mete tèt ti bebe a nan yon pozisyon pou figi l gade dwat anlè. Sa ap pèmèt gòj li louvri pou lè ka pase. W ka mete tibebe a nan pozisyon sa byen fasil lè w woule yon twal epi mete l anba zèpòl li. Pa panche tèt li twòp sou dèyè - sa ap fè gòj li rebouche. Tibebe a ka kòmanse respire apre w fin mete l nan pozisyon sa a.
3. Si ti bebe a te fèt ak yon tata (mekonyòm) ki byen di, ponpe l soti deyò nan gòj li touswit (wè paj 208).
4. Mete men sou bouch ak nen tibebe a. Oswa fèmen bouch tibebe a epi mete bouch w sou nen l.
5. Pouse souf ale andedan tibebe a; pouse sèlman kantite lè ke w ka kenbe nan bouch w. Pa soufle lè fò andedan l. Twòp lè ka domaje poumon tibebe a. Pou kòmanse, bay 3 a 5 souf. Sa ap pèmèt likid ki nan poumon tibebe a soti. Apre sa, bay ti souf rapid chak 3 segond.
6. Gade pwatrin tibebe a. Pwatrin nan ta dwe ap gonfle pandan w'ap mete lè andedan tibebe a.
7. Si poumon tibebe a pa gonfle, ranje pozisyon tèt tibebe a - paske lè a pa antre nan poumon l.
8. Pouse anviwon 30 souf anndan l chak minit. Se pa yon pwoblèm si w pa pouse kantite lè a egzakt la chak fwa.
9. Gade wè si l'ap respire. Si tibebe a kòmanse kriye oswa si li respire omwen 30 fwa pa minit, kanpe respirasyon atifisyèl la. Rete tou pre l epi swiv li pou w asire w ke li anfòm.

Si tibebe a pa respire, oswa si li respire mwens ke 30 fwa pa minit, kontinye ak respirasyon atifisyèl la jiskaske l ka respire.

ATANSYON! Poumon tibebe a fragil e li tou piti. **Pa soufle fò lè w'ap mete lè nan poumon l, osinon w ka eklate poumon l.** Pouse lè tou piti – ba li sèlman lè ki soti nan bouch w, pa pouse lè ki soti nan lestomak w.

Kisa ki pou fèt pou tibebe a

Si sa fè 20 minit depi w'ap fè respirasyon atifisyèl epi tibebe a toujou pa ka respire pou kont li, gen anpil chans pou li pa ka respire ankò. L'ap mouri. Sispann respirasyon atifisyèl la epi eksplike fanmi an sak pase a.

Nòt: Lè w'ap fè respirasyon atifisyèl gen chans tou piti pou enfeksyon ka pase ant tibebe a ak fanmsaj la. Sèvi ak twal gaz epi yon ti moso twal fen pou w kouvri bouch pitit la pou ka gen mwens chans pou enfeksyon. Osinon, w ka achte yon mas pou w sèvi lè w'ap fè respirasyon atifisyèl. Lè w'ap sèvi ak mas sa a, mete l sou nen ak bouch tibebe a epi fanmsaj la ap pouse lè ladan l. Sèvi sèlman ak mas ki fèt pou sa. Gen kote w ka achte sak espesyal avèk mas ki fèt pou respirasyon atifisyèl. Sak espesyal sa yo ka bay tibebe a egzakteman kantite lè li gen bezwen an, men w dwe resevwa bon jan antrenman pou w ka sèvi avèk yo.

Batman kè

Lè yon tibebe fenk fèt, kè l ta dwe bat ant 120 a 160 fwa pa minit - anviwon de fwa pi vit ke batman kè yon granmoun. Tande batman kè tibebe a avèk yon estetoskòp, oswa mete de (2) dwèt sou kè l. Konte batman kè a pandan yon (1) minit.

Koute batman kè chak tibebe pou w ka konnen ki sa ki nòmal ak ki sa ki pa nòmal. Si kè tibebe a bat pi dousman ke 100 fwa pa minit, oswa si kè l pa bat di tou, fè respirasyon atifisyèl pou li.

Si kè l ap bat plis ke 185 fwa pa minit, chache asistans medikal pou li. Li ka genyen yon pwoblèm medikal nan kè l.

Lè yon fanmi pèdi yon tibebe

Si tibebe a mouri, ni manman, ni papa ak lòt manm nan fanmi an ap gen anpil emosyon. Genyen ladan yo k'ap an kòlè, gen lòt k'ap eseye pa panse ak sa ki pase a, genyen ki santi yo anba anpil chagren. Nan anpil fanmi, lè yo pèdi yon tibebe, sa gen anpil enpòtans pou sa ki gen rapò ak lafwa relijye yo. Antan ke fanmsaj, w dwe bay fanmi an kouray nan fason yo fè l nan kominote a oswa nan fason ki pi bon pou fanmi an. Manm fanmi an ka bezwen pale ak yon moun de doulè yo, oswa yo ka bezwen gen yon moun ki pou ede yo ak travay nan kay la.

Yon manman ki pèdi tibebe l ka bezwen asistans ak kò l. L'ap bezwen menm kalite sèvis ke nenpòt fanm ki fenk fè pitit gen bezwen. Tete li ap gen lèt, alò tete yo ka ap fè l mal tèlman yo gonfle. Li nan paj 288 pou w wè kouman w ka ede l jwenn soulajman ak doulè li gen nan tete l. W ka gen remèd fèy nan zòn nan ki pou ede rete lèt fanm, men pa ba li remèd nan famasi pou sa - remèd sa yo pa san danje.

Miskilati

Yon tibebe ki kenbe ponyèt li ak janm li yo sere epi tou pre kò l, epi zepòl li yo ak jenou l yo pliye, sa vle di tibebe a gen bon mis oswa bon miskilati. Yon tibebe ki gen kò l lache gen miskilati fèb. Ponyèt li ak janm li yo tou lach e tou louvri. Gen tibebe ki fèt ak kò lache si yo pat jwenn ase oksijèn anvan yo te fèt. Sepandan, yon tibebe ki an bòn sante dwe moutre li gen fòs nan ponyèt li ak janm li nan kèk minit apre li fin fèt.

Plis tan ponyèt li ak janm li rete san fòs, se plis sa moutre ke tibebe a nan pwoblèm. Lè manm yon tibebe fèb, li pa ka respire byen. Si kò tibebe a parèt yon ti jan fèb, eseye fwote do l epi pale avè l. Si tout kò tibebe a lache, sitou apre premye minit la, ponpe flèm soti nan bouch li ak nen l. Li ka bezwen oksijèn tou.

Refleks

Refleks se jan kò yon moun reyaji nan fason natirèl. Pa egzanp, lè w tombe, w detire men w pou w kapab atrap pwòp kò w - san w pa menm reflechi. Osinon, lè yon ti mouch pase nan je w, w bat je w. Lè yon moun gen gwo refleks, sa vle di sèvo l ak nèv li yo ap travay byen.

Lè yon tibebe fenk fèt, men kalite refleks li ta dwe genyen:

- . Grimas. Tibebe a ta dwe mare figi l lè w ap retire flèm nan bouch li ak nan nen l.
- . Refleks mowo. Si w vire tibebe a toudenkou oswa si li tande yon gwo bri, li louvri bra l toudenkou epi li louvri men l.
- . Estènen. Yon tibebe ki an bòn sante ap estènen lè li gen dlo oswa flèm nan nen l. Si tibebe a pa gen okenn nen refleks sa yo men l'ap respire epi kè l ap bat plis ke 100 fwa pa minit, chache jwenn asistans medikal.

Koulè

Pi fò tibebe gen koulè ble oswa mòv lè yo fèt, men l'ap koumanse pran koulè nòmal touswit nan youn (1) oswa de (2) minit.

Tibebe ki gen po nwa pa fèt ak koulè ble menm jan ak tibebe ki gen po klè. Gade men ak pye yon tibebe ki gen po nwa pou wè si yo gen koulè ble. Tout tibebe ki pa resevwa ase lè nan poumon yo ka parèt sonm oswa pal.

Tibebe a rete tou pal oswa tou ble lè li fenk fèt

Li ka pa yon pwoblèm si men ak pye yon tibebe rete yon ti jan ble oswa pal pou plizyè èd tan. Men li pa nòmal pou kò tibebe a rete pal oswa ble pou plis ke 5 minit.

Leplisouvan, si yon tibebe rete ak koulè pal oswa ble se paske li gen pwoblèm pou respire.

Epi tou tibebe ka rete ak koulè ble:

- . lè yo frèt
- . lè yo fè enfeksyon
- . lè yo gen pwoblèm nan kè

Tcheke tanperati tibebe a (wè paj 255) osinon touche l pou wè si kò l cho. Vlope tibebe a nan lèn oswa nan twal, epi kouvri tèt li. Si w gen bone, mete youn nan tèt tibebe a.

Si apre w chofe tibebe a li toujou gen koulè ble oswa pal, li bezwen asistans pou li respire. Ba li oksijèn si w genyen. Tcheke batman k l ak souf li. Si tibebe a gen pwoblèm pou l respire, wè paj 240.

Si tibebe a toujou gen koulè ble oswa li pal, chache asistans medikal.

Ede tibebe a pran tete

Si tout bagay nòmral apre akouchman an, manman an dwe bay pitit la tete touswit. Li ka bezwen èd pou l kòmanse. Chapit 16, kòmanse nan paj 280, pale de bay tibebe tete, epi li eksplike ki pozisyon ki pi bon pou bay tete.

Premye lèt ki soti nan tete manman gen yon koulè jòn epi yo rele l *kolostwòm*. Gen fanm ki kwè ke *kolostwòm* pa bon pou tibebe a, epi yo pa bay tibebe a tete premye jou apre akouchman an. **Men *kolostwòm* enpòtan anpil!** Li pwoteje tibebe a kont enfeksyon. *Kolostwòm* gen pwoteyin tou ke tibebe bezwen.

Lè tibebe a kòmanse tete touswit, li bon ni pou manman an ni pou tibebe a.

- . Bay tete fè matris la reprann fòm li. Sa ede manmanvant la soti deyò, epi sa anpeche l pèdi anpil san.
- . Bay tete ede elimine flèm nan nen ak nan bouch tibebe a epi li respire pi fasil.
- . Bay tete se yon bon fason pou manman an ak tibebe a vin abitye youn ak lòt.
- . Bay tete rekonfòte tibebe a.
- . Bay tete ka ede manman an lache kò l epi l santi kè kontan ak tibebe a.

Si tibebe a sanble l pa ka pran tete, gade wè si li gen anpil flèm nan nen l. Pou w ka mete flèm yo deyò, mete tibebe a antravè sou lestomak manman l avèk tèt li pi ba ke rès kò l. Pase men w sou do l, soti nan ranch li pou rive sou zepòl li. Apre flèm nan fin soti, ede fè tibebe a rekòmanse tete.